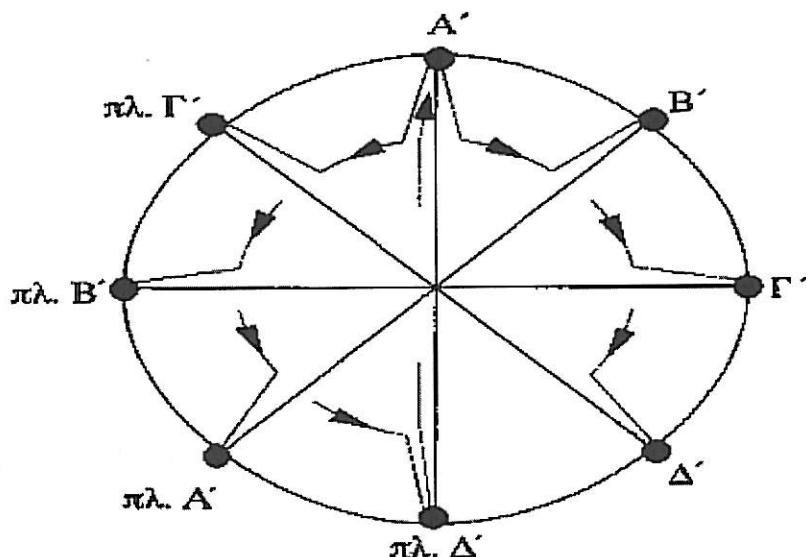

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
ΑΚΑΔ. ΕΤΟΣ: 2012-13

Τὸ Θ' Ἐωθινὸ Δοζαστικό

Απὸ τὸν Πέτρο Λαμπαδάριο στὸν Ἀθανάσιο Καραμάνη

Πτυχιακὴ ἐργασία τοῦ Θωμᾶ Κακάνη
Τυποβληθεῖσα στὸ Τμῆμα Μουσικῆς Ἐπιστήμης καὶ Τέχνης

Ἐπιβλέπων: π. δρ. Νεκτάριος Πάρης, Ἐπίκουρος Καθηγητής
Συνεργαζόμενον μέλος: δρ. Ἄννα-Μαρία Ρεντζεπέρη, Ἐπίκουρος Καθηγήτρια

*Στοὺς σεβαστούς μου γονεῖς
Αλέξανδρον καὶ Δροσιάν*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ.....	4
ΜΕΡΟΣ Α'. Ιστορία και Θεολογία του Θ' Έωθινοῦ Δοξαστικοῦ	
1. Ιστορία του ὅμινου και λειτουργικό πλαίσιο χρήσεώς του.....	5
2. Θεολογικό περιεχόμενο του ίδιομέλου.....	5
ΜΕΡΟΣ Β'. Καταγραφή του Θ' έωθινοῦ δοξαστικοῦ	
Έντυπες έκδόσεις.....	8
ΜΕΡΟΣ Γ'. Άναλυση του Θ' έωθινοῦ δοξαστικοῦ	
1. Οι μελοποιοὶ τοῦ τροπαρίου	
α. Πέτρος Λαμπαδάριος.....	10
β. Ιωάννης Νεοχωρίτης ο Πρωτοψάλτης.....	10
γ. Αθανάσιος Καραμάνης.....	11
2. Δομική και μετρική άναλυση.....	13
3. Σχολιασμὸς τῶν καταγραφῶν	
Ό ἥχος πλ. α' κατὰ Χρύσανθον τὸν ἐκ Μαδύτων.....	14
Κώλα 1-18.....	14
Πίνακας δομικῆς, μετρικῆς, τροπικῆς και συντακτικῆς άναλύσεως.....	21
Μουσικὰ παραδείγματα, μεταγραφή.....	22
ΕΠΠΛΕΓΟΜΕΝΑ.....	40
ΠΙΝΑΚΕΣ.....	41
Πηγὲς και Βοηθήματα.....	49

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ως επισφράγιση τῶν ὕμνων τῶν αἰνῶν (μὲ τὸν δοξολογικὸν τύπον "Δόξα Πατρὶ καὶ Γεῷ καὶ Ἀγίῳ Πνεύματι"), τὰ ἑωθινὰ δοξαστικὰ ἀποτελοῦν οὐσιῶδες στοιχεῖα τοῦ ἀναστασίμου Ὁρθρου. Ποιήματα τοῦ αὐτοκράτορα Λέοντος τοῦ Στ' τοῦ σοφοῦ, εἰσῆλθαν στὴν ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου ἀμέσως μετὰ τὴν ἐμφάνισή τους.

Τὸ μέλος τους εἶναι καταγεγραμμένο σὲ χειρόγραφα ὅλων τῶν περιόδων μελοποιίας. Η ἀργοσύντομη μελοποίησή τους εἶναι δημιουργημα τῆς ἔξηγητικῆς περιόδου καὶ φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Πέτρου Λαμπαδαρίου.

Πρώτη ἔντυπη ἐκδοχή τῶν ἑωθινῶν δοξαστικῶν συναντοῦμε στὸ Νέον Ἀναστασιματάριον τὸ ὅποιο ἐκδίδεται στὸ Βουκουρέστι τὸ 1820, μὲ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ Πέτρου Ἐφεσίου. Στὴν συνέχεια τὰ ἑωθινὰ δοξαστικὰ θὰ διασκευασθοῦν ἀπὸ τὸν Ἰωάννη Πρωτοψάλτη, στὶς ἐκδόσεις τοῦ Ἀναστασιματαρίου του

Στὴν παροῦσα ἐργασία ἀναλύεται συγκριτικὰ τὸ Θ' ἑωθινὸ δοξαστικὸ. Στὴν ἀνάλυση χρησιμοποιοῦνται:

i. Η ἐκδοχὴ τοῦ Πέτρου Λαμπαδαρίου, ὡς πρώτη ἔντυπη ἐκδοση τοῦ ἑωθινοῦ.

ii. Η καταγραφὴ τοῦ Ἰωάννη Πρωτοψάλτου ὡς περιεχομένη στὸ Ἀναστασιματάριό του, τὸ ὅποιο ἀποτελεῖ μέχρι σήμερα τὸ βασικὸ διδακτικὸ βιβλίο σὲ ὅλες τὶς Σχολὲς Βυζαντινῆς Μουσικῆς.

iii. Η καταγραφὴ τοῦ Αθανασίου Καραμάνη, διότι αὐτὴ ἐψάλη ἀπὸ τὴν πλειοψηφία τῶν ψαλτῶν τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τοῦ 20οῦ αἰῶνος, λόγω τῆς εὐρείας διαδόσεως τῶν βιβλίων του, ὅχι μόνο στὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ καὶ στὶς παροικίες τῆς Γερμανίας, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Αμερικῆς καὶ τῆς Αὐστραλίας.

Εὐχαριστῶ τὸν π. Νεκτάριο Πάροη, ἐπιβλέποντα τῆς ἐργασίας μου, γιὰ τὴν καθοδήγηση κατὰ τὴν σύνταξή της. Θερμὰ εὐχαριστῶ καὶ τὴν κα Ἀννα-Μαρία Ρεντζεπέρη, συνεπιβλέπουσα τῆς ἐργασίας γιὰ τὴν πολύτιμη καὶ συνεχή βοήθειά της.

ΜΕΡΟΣ Α'

Ιστορία καὶ Θεολογία τοῦ Θ' Ἔωθινοῦ Δοξαστικοῦ

1. Ιστορία τοῦ ὕμνου καὶ λειτουργικό πλαίσιο χρήσεώς του

Τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν Ἔωθινὸ δοξαστικὸ εἶναι τὸ ἔννατο ἀπὸ τὰ ἔνδεκα ἔωθινὰ δοξαστικὰ, τὰ ὅποια ψάλλονται τὶς Κυριακὲς ὡς δοξαστικὰ τῶν αἰνῶν, κατὰ σειράν. Ἀντλοῦν τὸ περιεχόμενό τους ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα Ἔωθινὰ Εὐαγγέλια καὶ ἀποτελοῦν ἐνότητα μὲ τὸ ἀντίστοιχό τους ἔωθινὸ ἐξαποστειλάριο¹, τὸ συγκεκριμένο μὲ τὸ ἐξαποστειλάριο "Συγκεκλεισμένων Δέσποτα" καὶ τὸ θεοτοκίο "Τὸν σὸν Γίὸν ὡς ἔβλεψας".

Ποιητὴς τῶν ἔωθινῶν δοξαστικῶν εἶναι ὁ αὐτοκράτορας Λέων ὁ Στ' ὁ σοφός, ἐνῶ τῶν ἔωθινῶν ἐξαποστειλαρίων ὁ νιός του Κωνσταντίνος ὁ Πορφυρογέννητος².

Τὸ μέλος τῶν ἔνδεκα Ἔωθινῶν δοξαστικῶν ὑπάρχει καὶ στὰ χειρόγραφα τῆς πρώτης βυζαντινῆς σημειογραφίας, πρᾶγμα τὸ ὅποιο σημαίνει ὅτι ἡ λειτουργικὴ χρήση τῶν Ἔωθινῶν δοξαστικῶν τοποθετεῖται ἥδη ἀπὸ τὴν ἐποχή τῆς ἐμφανίσεώς τους ὡς ποιημάτων³.

2. Θεολογικὸ περιεχόμενο τοῦ ἴδιομέλου

Τὸ Θ' ἔωθινὸ δοξαστικὸ εἶναι ποιητικὴ ἀπόδοση τοῦ ἀντιστοίχου Θ' Ἔωθινοῦ Εὐαγγελίου ποὺ εἶναι ἀπόσπασμα τοῦ είκοστοῦ κεφαλαίου τοῦ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου (στίχ. 19-31):

"Οὕσης ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἥλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνη ὑμῖν. αἱ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἐχάρησαν

¹ Κ. Καραϊσαρίδου, Ἀναβαθμοὶ λειτουργικῆς ζωῆς, Θεσσαλονίκη 2007, σ. 267.

² Κ. Παπαγιάννη, Λειτουργική-Τελετουργική, Θεσσαλονίκη 1998, σ. 103.

³ S. Hadjisolomos, *The modal structure of the 11 eothina anastasima ascribed to the Emperor Leo (+912)*, Nicosia 1986.

ούν οἱ μαθηταὶ ἰδόντες τὸν ύριον. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς πάλιν· Εἰρήνη νῦν, καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατήρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς. αἱ τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησε καὶ λέγει αὐτοῖς· Λάβετε Πνεῦμα Ἁγιον. Ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἀμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἃν τινων κρατήτε, κεκράτηνται. Θωμᾶς δέ, εἰς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος, οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἤλθεν Ἰησοῦς· ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί· Έωράκαμεν τὸν ύριον. Ο δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἐὰν μὴ ἵδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω. αἱ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ Θωμᾶς μετ' αὐτῶν. Ἐρχεται ὁ Ἰησοῦς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον καὶ εἶπεν· Εἰρήνη νῦν. Εἶτα λέγει τῷ Θωμᾷ· φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὥδε, καὶ ἵδε τὰς χεῖράς μου. καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου ἀπιστος ἀλλὰ πιστός.

αἱ ἀπεκρίθη ὁ Θωμᾶς, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ο ύριός μου καὶ ὁ Θεός μου. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ότι ἐώρακάς με πεπίστευκας, μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες, καὶ πιστεύσαντες. Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἀ οὐκ ἔστιν γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ· ταῦτα δὲ γέγραπται ἵνα πιστεύσῃτε ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔστιν ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες, ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ”.

Τὸ Θ' Ἔωθινὸ εἶναι σύντομη ποιητικὴ ἀπόδοση τοῦ περιεχομένου τοῦ Θ' Ἔωθινοῦ Εὐαγγελίου. Πρόκειται γιὰ τὴν ἀναγνώριση τῆς Θεότητος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὸν Θωμᾶ, στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ⁴. Θεματικῶς τὸ ἐωθινὸ χωρίζεται σὲ τέσσερεις ἐνότητες.

α. Ἐμφάνιση τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐπιβεβαίωση τῆς Ἀναστάσεως: Κάποιο βράδυ, ἀργὰ καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἑβδομάδος, ὁ Χριστὸς ἔρχεται γιὰ συνάντηση τῶν φίλων του, ὅπου μὲ ἔνα θαῦμα ἐπιβεβαιώνει τὸ θαῦμα τῆς Ἀναστάσεως. μὲ τὸ νὰ εἰσέλθει στὸ σπίτι, ἀπὸ τὶς κλειστὲς θύρες, βεβαιώνει τὴν ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασή του.

β. Μετάδοση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στοὺς Μαθητὲς: Τὸ γεγονὸς τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστοῦ προκαλεῖ ἀνείπωτη χαρὰ στοὺς μαθητὲς, οἱ ὅποιοι δέχονται ἀπὸ τὸν Χριστὸ τὸν φωτισμὸ τοῦ Ἁγίου

⁴ Περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, Λεξικὸ βιβλικῆς θεολογίας, Αθῆνα 1980, σσ. 518-526, Ε. Στυλίου, Ἐκεῖνος, Αθῆναι 1984, καὶ Ε. Θεοδώρου, Απαντήσεις σὲ ἐρωτήματα δογματικά, Αθῆνα 1995.

Πνεύματος⁵. Κατὰ τὴν συνάντηση αὐτὴ ὁ Χριστὸς δίνει στοὺς μαθητές του τὴν ἔξουσία νὰ συγχωροῦν τὶς ἀμαρτίες.

γ. Ανάπαυση τοῦ Θωμᾶ: Άλλὰ καὶ τὸν Θωμᾶ δὲν τὸν ἄφησε νὰ καταποντίζεται στὴν τρικυμία τῆς ἀπιστίας. Τὸν προτρέπει νὰ ἐγγίσει τὰ τραύματά του, τὰ ὅποια τοῦ προκάλεσε ἡ Σταύρωση, στὰ χέρια καὶ στὴν πλευρά. Ο Θωμᾶς ἀναγνωρίζει τὸν ἀναστημένο Ἰησοῦ καὶ ἀναφωνεῖ: "Ο Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου"⁶.

δ. Παράκληση: Τὸ Θ' Ἔωθινὸ τελειώνει μὲ τὴν παράκληση, ὥστε ὁ εὔσπλαγχνος Χριστὸς νὰ δώσει ἀληθινὴ γνῶση τοῦ θελήματός του καὶ συγχώρηση ἀμαρτιῶν.

---

⁵ Περὶ φωτισμοῦ τοῦ Ἅγιου Πνεύματος, ἔνθ. ἀν., σσ. 258-259.

⁶ Η ἴδια φράση, συμπληρωμένη μὲ τὶς λέξεις "δόξα σοι", ὑπάρχει καὶ στὸ ἔβδομο στιχηρὸ τῶν ἀναστασίμων αἵνων τοῦ γ' ἥχου. Έκεῖ πρόκειται γιὰ προσφώνηση τῆς Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς πρὸς τὸν Κύριο. Περὶ μιμήσεως Χριστοῦ καὶ συμπορεύσεως μὲ Αὐτὸν βλ. Γ. Μαντζαρίδη, *Χριστιανικὴ ἡθική*, Θεσσαλονίκη 1991, σσ. 240-241.

ΜΕΡΟΣ Β'. Καταγραφή του Θ' έωθινοῦ δοξαστικοῦ

"Ἐντυπες ἐκδόσεις

"Οσον ἀφορᾶ τὶς ἔντυπες ἐκδόσεις βιβλίων βυζαντινῆς μουσικῆς, τὸ Θ' έωθινὸ δοξαστικὸ καταγράφεται σὲ ἀρκετὰ ἔργα, κυριώτερα τῶν ὅποιων εἶναι τὰ ἔξης:

Ἄβραὰμ Εύθυμιάδου, *Υμνολόγιον Φωναῖς Αἰσίαις*, τόμ. β', Θεσσαλονίκη 1978, σσ. 462-464.

Αθανασίου Καραμάνη, *Νέα Μουσικὴ Συλλογή*, τόμ. α', Θεσσαλονίκη 1983, στ' ἔκδ., σσ. 156-158.

Γεωργίου Κακουλίδη, *νζαντινὸς Ὁρθρος*, Αθήνα 1991, σσ. 558-561.

Ἐλευθερίου Γεωργιάδου, *Τρίτομος Ανθολογία*, τόμ. β', *Ὅρθρος*, Θεσσαλονίκη 1987, 594-598.

Ιακώβου Πρωτοψάλτου, στὸ *Ταμεῖον Ανθολογίας*, ἔκδ. Θεοδώρου Φωκαέως, τόμ. α', Κωνσταντινούπολις 1832, σσ. 340-342.

Ιωάννου Πρωτοψάλτου, *Αναστασιματάριον*, Κωνσταντινούπολις 1863, σσ. 390-392, Βλ. καὶ ἔκδ. "Ζωῆς", Αθῆναι 1972, σσ. 233-235.

Ιωάννου Σακελλαρίδου, *Τερά Υμνωδία*, Αθῆναι 1902, σσ. 174-175.

Ιωάσαφ Διονυσιάτου, *Διονυσιατικὴ Μουσικὴ Ανθολογία*, *Άγιον Ὁρος* 2009, σσ. 374-376.

Κωνσταντίνου Πρίγγου, *Ἡ Πατριαρχικὴ Φόρμιγξ*, *Αναστασιματάριον*, Αθῆναι 1974, σσ. 188-191. Βλ καὶ ἔκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἑκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Αθῆναι 2006, ἐπιμ. Γ. Κωνσταντίνου, σσ. 218-221.

Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου, *Αναστασιματάριον*, Κωνσταντινούπολις 1865, σσ. 484-485.

Μιχαὴλ Χατζηαθανασίου, *Μουσικὴ Ζωοδόχος Πηγή*, ἔκδ. Πολυχρονάκη, Νεάπολις Κρήτης 1975, σσ. 31-32.

Μουσικοδιδασκάλων τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς, Ἀναστασιματάριον Πέτρου Λαμπαδαρίου, Κωνσταντινούπολις 1869, σσ. 438-439.

Νίκου Παπασάββα, Ἀναστασιματάριον, Λεμεσός 1988, σσ. 267-269 καὶ 269-271.

Πέτρου Λαμπαδαρίου, Νέον Ἀναστασιματάριον, ἔκδ. Πέτρου Ἐφεσίου, Βουκουρέστι 1820, σσ. 255-256. Τὸ βιβλίο αὐτὸ ἀποτελεῖ καὶ τὴν πρώτη ἐντυπη ἔκδοση ὅσον ἀφορᾶ τὴν ψαλτικὴ τέχνη.

Πέτρου Φιλανθίδου, *Η Ἀθωνιάς*, τόμ. α', ἔκδ. Πολυχρονάκη, Νεάπολις Κρήτης, ἄ. χρ. ἐ., σσ. 41-44.

Προκοπίου Κυριακίδου, *Οἱ Τεροὶ Ύμνοι*, Λευκωσία 1970, 235-236.

Στεφάνου Λαμπαδαρίου, *Μουσική Κύψελη*, τομ. β', Νεάπολις Κρήτης, 1974, σσ. 310-311.

Στυλιανοῦ Ρηγοπούλου, στὸ *Ταμεῖον Ἀνθολογίας*, ἔκδ. Β. Ρηγοπούλου, τόμ. β', τεῦχος β', Θεσσαλονίκη ἄ. χρ. ἐ., σσ. 464-466.

Στυλιανοῦ Χουρμουζίου, *Ἐκκλησιαστικὴ Σάλπιγξ*, τόμ. α', Ἀναστασιματάριον, Λευκωσία 1923, σσ. 254-255.

Συνεσίου Γιάννου, *Μουσικὸν Ἐκλόγιον τῆς Τερᾶς Ύμνωδίας*, Τερὰ Μονὴ Ἀγίας Τριάδος Σάμου 1930, σσ. 64-65 καὶ 88-90 (Ιακώβου Πρωτοψάλτου).

Σωκράτους Παπαδοπούλου, *Νέα Φόρμιγξ τῆς Ἐκκλησίας*, τεῦχος β', Ὁρθρος, Θεσσαλονίκη 1950, σσ. 90-92.

Χαραλάμπους Οἰκονόμου, *Ἀναστασιματάριον* ἢ *Ὀκτώηχος νζαντινῆς Μουσικῆς Χορδῆς*, Πάφος 1945, 396-397.

Χαραλάμπους Παπανικολάου, *Ἀνθοδέσμη Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς*, Καβάλα 1905, σσ. 21-23.

Χαριλάου Ταλιαδώρου, *Πρότυπον Ἀναστασιματάριον*, Θεσσαλονίκη 1976, σσ. 406-409.

Χρυσάνθου Θεοδοσοπούλου, *Ἐπτάτομος Μουσικὴ Κύψελη*, τόμ. στ', Ὁρθρος, Θεσσαλονίκη 1989, σσ. 334-337.

Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, *Ἀναστασιματάριον*, Κωνσταντινούπολις 1832, σσ. 356-358.

ΜΕΡΟΣ Γ' Ανάλυση τοῦ Θ' ἑωθινοῦ δοξαστικοῦ

1. Οἱ μελοποιοὶ τοῦ τροπαρίου.

α. Πέτρος Λαμπαδάριος. Δομέστικος τῆς Μεγάλης Ἑκκλησίας ἀπὸ τὸ 1764 ἕως τὸ 1771, λαμπαδάριος ἀπὸ τὸ 1771 ἕως τὸν θάνατό του ἀπὸ πανώλη τὸ 1777⁷. Απὸ τὶς μεγαλύτερες μορφὲς στὴν ἴστορία τῆς ψαλτικῆς τέχνης, θεωρεῖται ἡ τέταρτη πηγή της. Η παραγωγὴ του εἶναι ἐκπληκτική, τόσο σὲ ὅγκο ὅσο καὶ ποιότητα. Τὸ ἔργο του ἀποτελεῖ τὴν σπουδυλικὴν στήλην τοῦ σημερινοῦ φερερτορίου τῆς ψαλτικῆς τέχνης. Γνώριζε ἄριστα καὶ τὴν ἐξωτερικὴν μουσικήν⁸.

β. Ἰωάννης Νεοχωρίτης ὁ Πρωτοψάλτης. Μὲ καταγωγὴ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, ὑπῆρξε λαμπαδάριος τῆς Μεγάλης Ἑκκλησίας ἀπὸ τὸ 1831 ἕως τὸ 1855, ὅταν πρωτοψάλτης ἦταν ὁ Κωνσταντίνος. Τὸ 1855 γίνεται τοποτηρητής τῆς πρωτοψαλτείας λόγω τῆς ἀσθενείας τοῦ Κωνσταντίνου. Πρωτοψάλτης χειροθετεῖται τὸ 1856.

Τὸ 1858 ἐκδίδει Ἀναστασιματάριον, κατὰ πάντα σύμφωνο μὲ τὸ Ἀναστασιματάριον, τὸ ἐκδοθὲν ἀπὸ τὸν Θεόδωρο Φωκαέα τὸ 1839, τὸ ὅποιο μὲ τὴν σειρά του ἀκολουθεῖ κατὰ πάντα τὸ Ἀναστασιματάριον Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, τὸ ἐκδοθὲν τὸ 1832 καὶ μὲ τὴν ἔνδειξη "Τὰ πάντα καθὼς τὴν σήμερον ψάλλονται εἰς τὸ Πατριαρχεῖον".

Ο Ἰωάννης ἐπανεκδίδει τὸ Ἀναστασιματάριόν του, ἀναθεωρημένο, τὸ 1863. Τὸ ἔργο αὐτὸν ἐπανεκδίδεται ἀπὸ τὸν υἱό τοῦ Ἰωάννου Δημήτριο τὰ ἔτη 1877, 1899 καὶ 1914 μὲ σχεδόν στερεότυπη προμετωπίδα "Ἀναστασιματάριον μελοποιηθὲν παρὰ Πέτρου Λαμπαδάριου τοῦ Πελοποννησίου, θεωρηθὲν ὑπὸ Ἰωάννου Πρωτοψάλτου". Ο Ἰωάννης ἀπεβίωσε τὸ 1866⁹.

⁷ Χρυσάνθου ἐκ Μαδύτων, Θεωρητικὸν Μέγα τῆς Μουσικῆς, Τεργέστη 1832, σ. 34.

⁸ Φ. Οικονόμου, νζαντινή ἐκκλησιαστική μουσική καὶ φαλμαδία, Αἴγιο 1992, σσ. 128-129.

⁹ Γ. Παπαδοπούλου, Συμβολαὶ εἰς τὴν ἴστοριαν τῆς παρ' ἡμῖν ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, Αθῆναι 1890, σ. 346. Πρβλ. Φ. Οικονόμου, ἔνθ. ἀν., σ. 134.

Τὸ Ἀναστασιματάριον τοῦ Ἰωάννου ἐξεδόθη κατ' ἐπανάληψιν ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις "Ζωή" καὶ, λόγω καὶ τῶν περιεχομένων του, χρησιμοποιεῖται ἀπὸ ὅλες τὶς Σχολὲς Βυζαντινῆς Μουσικῆς ὡς διδακτικὸ βιβλίο. Τὸ βιβλίο αὐτὸ ἐξεδόθη τὸ 2006 ἀπὸ τοὺς Διονύσιο Ἡλιόπουλο καὶ Σπυρίδωνα Παυλάκη, σὲ διχρωμίᾳ καὶ σημείωση τῶν τριστίμων καὶ τετρασήμων ποδῶν ὅπως καὶ τῶν ἰσοκρατημάτων.

γ. Αθανάσιος Καραμάνης.

Πρωτοψάλτης τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ Ἅγιου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ Θεσσαλονίκης ἀπὸ τὸ 1942 ἕως τὸ 1983. Γεννήθηκε στὴν Κρηνίδα Σερρῶν τὸ 1911. Πρῶτος του δάσκαλος στὴν ψαλτικὴ ἦταν ὁ ἐφημέριος τοῦ χωριοῦ του Ἐμμανουὴλ Πιπεριᾶς. Στὴν συνέχεια μαθητεύει στὸν πρωτοψάλτη Ἀλιστράτης Αθανάσιο Μπουρλέτσικα. Αργότερα μαθητεύει στὸν πρωτοψάλτη τῆς κοινότητος Ἅγιου Αθανασίου Καβάλας Χρῆστο Παρασχίδη ἢ Μπεκιάρη, μαθητὴ τοῦ Νηλέως Καμαράδου. Τέταρτος δάσκαλος τοῦ Καραμάνη ὑπῆρξε ὁ πρωτοψάλτης τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου Δράμας Χαράλαμπος Ανεστιάδης, μαθητὴς τοῦ Ἱακώβου Ναυπλιώτου¹⁰.

Ο Καραμάνης κατέγραψε τὴν ζῶσα παράδοση τῆς ἐποχῆς σὲ ὀκτὼ τόμους, τοὺς ὅποιους καὶ δημοσίευσε ὑπὸ τὸν τίτλο *Νέα Μουσικὴ υψέλη*. Τὸ ὀκτάτομο αὐτὸ ἔργο περιλαμβάνει τὰ βιβλία: Ἐσπερινὸς, Ὁρθρος, Θεία Λειτουργία, Δοξαστάριον (τόμοι 2, ὅπου καὶ ἴδιομελα νεοφανῶν Ἅγιων), Τριάδιον-Πεντηκοστάριον, Μεγάλη Ἐβδομάς, Παράρτημα.

Ο Καραμάνης δίδαξε τὴν ψαλτικὴ στὶς Σχολὲς τοῦ Συλλόγου Ιεροψαλτῶν καὶ τῆς Ιερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, ὅπως καὶ ἴδιωτικῶς σὲ πλῆθος μαθητῶν.

Μετὰ τὴν ἀποχώρηση τοῦ Καραμάνη ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ δράση καὶ γιὰ ἔνα διάστημα, ἔψαλλαν στὴν Μητρόπολη Θεσσαλονίκης ἐναλλὰξ τρεῖς μαθητές του, οἱ ὅποιοι ἦσαν ὑποψήφιοι γιὰ τὴν διαδοχὴ του. Στὴν πραγματικότητα ἔψαλλαν δοκιμαστικά, ὥστε ἔνας ἀπὸ αὐτοὺς νὰ ἀποτελέσει τὸν διάδοχο τοῦ Καραμάνη καὶ ἔνας νὰ γίνει λαμπαδάριος. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ Δημήτριος Κακανᾶς, λαμπαδάριος ἥδη

¹⁰ Βλ. Δ. Ἀλεξανδρίδη, *Αθανάσιος Καραμάνης*, Θεσσαλονίκη 2002.

τῆς Μητροπόλεως, ὁ Χρῆστος Μυγδαλιᾶς καὶ ὁ Γεώργιος Καραμάνης,
ἀνεψιὸς τοῦ Αθανασίου Καραμάνη¹¹.

Τελικά, γιὰ ἄγνωστους λόγους, δὲν προεκρίθη κανένας ἀπὸ
τοὺς τρεῖς ύποψηφίους καὶ διάδοχος τοῦ Αθανασίου Καραμάνη
ἀνεδείχθη ὁ μαθητής του Ζαχαρίας Πασχαλίδης, μὲ τὸν Δημήτριο
Κακανᾶ νὰ παραμένει λαμπαδάριος γιὰ ἔνα μικρὸ χρονικὸ διάστημα,
προτοῦ γίνει α'ψάλτης τῆς Αχειροποιήτου¹². Ο Ζ. Πασχαλίδης, δά-
σκαλος στὴν Σχολὴ Βυζαντινῆς Μουσικῆς τῆς Μητροπόλεως Θεσσα-
λονίκης, ὑπῆρξε προηγουμένως, γιὰ ἀρκετὰ χρόνια, α' ψάλτης τοῦ
Τεροῦ Ναοῦ Αγίου Μηνᾶ Θεσσαλονίκης. Ωστόσο μετὰ ἀπὸ περίπου
δέκα ἔτη ὁ Ζ. Πασχαλίδης μετετέθη στὴν θέση τοῦ α' ψάλτου τοῦ
Τεροῦ Ναοῦ Αγίου Αθανασίου (Ἐγνατίας) Θεσσαλονίκης. Μετὰ τὸν Ζ.
Πασχαλίδη, τὴν θέση τοῦ α' ψάλτη τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης
ἀνέλαβε, ἔως καὶ τὸ 2010, ὁ Αριστογένης Ζαΐμης. Ἐτσὶ στὴν θέση τοῦ
Καραμάνη ὑπῆρξε φυσικὴ διαδοχή γιὰ μικρὸ μόνο χρονικὸ διάστημα.
Τὸ 2010 ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Ἀνθίμιος προέκρινε γιὰ πρω-
τοψάλτη τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης τὸν Ἰωάννη Λιάκο, ὁ
ὅποιος προηγουμένως ὑπῆρξε α'ψάλτης τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Αγίου
Ἀντωνίου, Μετοχίου τῆς Ιερᾶς Μονῆς Αγίας Θεοδώρας, στὴν περιοχὴ
Ιπποδρομίου Θεσσαλονίκης

---

¹¹ Πληροφορίες ποὺ μού δόθηκαν προφορικὰ ἀπὸ μαθητές τοῦ Α. Καραμάνη.

¹² Στὴν συνέχεια ὁ Δ. Κακανᾶς ἐπανῆλθε γιὰ πολὺ μικρὸ χρονικὸ διάστημα ὡς λαμπαδάριος τῆς Μητροπόλεως, ἐνῶ στὴν συνέχεια ἔγινε α' ψάλτης τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ Τιμίου Προδρόμου Νεαπόλεως. Ο Χρ. Μυγδαλιᾶς ἔγινε α' ψάλτης τοῦ Ι. Ν. Εὐαγγελισμοῦ Εὐόσμου Θεσσαλονίκης, ἐνῶ ὁ Γ. Καραμάνης α'ψάλτης Αχειροποιήτου μετὰ τὴν ἀποχώρηση τοῦ Δ. Κακανᾶ.

2. Δομική καὶ μετρικὴ ἀνάλυση.

Τὸ Θ' ἔωθινὸ δοξαστικὸ, κατὰ τὴν καταγραφὴ τοῦ Πέτρου Λαμπαδαρίου, ἀνήκει στὸ νέο ἥ σύντομο στιχηραρικὸ εἶδος μελουργίας¹³. Ως ποιητικὸ κείμενο διαιρεῖται σὲ πέντε περιόδους, σὲ ἕνδεκα στίχους καὶ σὲ δεκαοκτὼ μουσικορητορικὰ σχήματα (κῶλα)¹⁴:

1. Ως ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων,
2. οὔσης ὄψίας Σαββάτων,
3. ἐφίστασαι τοῖς φίλοις Χριστέ,
4. καὶ θαύματι θαῦμα βεβαιοῖς,
5. τῇ κεκλεισμένῃ εἰσόδῳ τῶν θυρῶν,
6. τὴν ἐκ νεκρῶν σου Ἀνάστασιν·
7. ἀλλ' ἐπλησας χαρᾶς τοὺς Μαθητάς,
8. καὶ Πνεύματος ἀγίου
9. μετέδωκας αὐτοῖς,
10. καὶ ἔξουσίαν ἔνειμας
11. ἀφέσεως ἀμαρτιῶν,
12. καὶ τὸν Θωμᾶν οὐ κατέλιπες,
13. τῷ τῆς ἀπιστίας
14. καταβαπτίζεσθαι κλύδωνι.
15. Διὸ παράσχου καὶ ἡμῖν,
16. γνῶσιν ἀληθῆ,
17. καὶ ἀφεσιν πταισμάτων,
18. εὔσπλαγχνε Κύριε.

¹³ Γιὰ τὸ στιχηραρικὸ εἶδος μελουργίας βλ. Σ. Αντωνίου, *Μορφολογία τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς*, Θεσσαλονίκη 2007, σσ. 252-261.

¹⁴ Βλ. Μ. Αλεξάνδρου, *Μελουργία I* (2008), σσ. 226-234.

3. Σχολιασμὸς τῶν καταγραφῶν

‘Ο ἥχος πλ. α’ κατὰ Χρύσανθον τὸν ἐκ Μαδύτων

Κατὰ τὸν Χρύσανθο τῶν ἐκ Μαδύτων ὁ Πλάγιος τοῦ Πρώτου εἶναι ὁ ἥχος ὁ ὅποιος θεμελιώνεται τέσσερεις τόνους χαμηλότερα ἀπό τὸ ἵσον τοῦ Πρώτου, ἀν βέβαια τὸ ἵσον τοῦ Πρώτου εἶναι ὁ Κε. Απηχεῖται μὲ τὸ αἰεαλες, τὸ ὅποιον δείχνει ἀνάβαση καὶ κατάβαση δύο τόνων, ἐλάσσονος καὶ ἐλαχίστου. Ο Πλάγιος τοῦ Πρώτου πρέπει νά ἔχει τέτοιο ἵσον ὥστε νά ἔχει τήν δυνατότητα νά ἀνεβαίνει ἐπτά τόνους καὶ νά δείχνει τόν Πρώτο ἥχο κατά τέσσερεις τόνους ύψηλότερο ἐπί τό ὄξυ Καί αὐτό τὸ ἵσον εἶναι ὁ Πα, ὁ ὅποιος εἶναι βάση τῶν παπαδικῶν καὶ στιχηραρικῶν μελῶν τοῦ Πλαγίου Πρώτου.

Πόλλες φορές ὁ ἥχος θέλει τόν Ζω ἐλικόμενο πρός τό βαρύ, τεταρτημόριο τοῦ μείζονος τόνου:

Πα Βου Γα Δι Κε ♀ Νη' Πα¹⁴

Κῶλον 1: Ως ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων,

Στὴν μελωδικὴ ἐκδοχὴ τοῦ Πέτρου ἔχουμε κατάληξη στὴν τετραφωνία τοῦ ἥχου¹⁵.

Στὸν Ἰωάννη ἡ εἰσαγωγικὴ φράση εἶναι μελωδικῶς ἐκτενέστερη καὶ καταλήγει στὴν βάση, ἀντὶ στὴν τετραφωνία τοῦ ἥχου.

Ο Καραμάνης σημειώνει τὴν κίνηση τῆς φωνῆς του μὲ τρόπο ἀναλυτικό. Ἐπίσης στὴν ἔναρξη χρησιμοποιεῖ προσαγωγέα. Κατὰ τὸν Χρύσανθο τὸν ἐκ Μαδύτων ὁ πλάγιος τοῦ πρώτου δέν χρειάζεται προσλαμβανόμενο φθόγγο πρός τό βαρύ, ἀλλά μετράται μέ τά ύπερ αὐτόν διατονικά διαστήματα. Προσλαμβανόμενος φθόγγος λέγεται ὁ φθόγγος ὁ ὅποιος προστίθεται κάτω ἀπὸ τὸ χαμηλότερο τετράχορδο ἥ πεντάχορδο¹⁶.

¹⁴ Χρυσάνθου, σσ. 156-157.

¹⁵ Κ. Ψάχου, *Η παρασημαντικὴ τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς*, Αθῆναι 1978, σ. 137.

¹⁶ Χρυσάνθου, ἔνθ. ἀν. σ. 157.

Κῶλον 2: οὕσης ὄψίας Σαββάτων,

Ο Πέτρος καταλήγει στὴν τριφωνία, ἐνῶ ὁ Ἰωάννης στὴν τετραφωνία¹⁷.

Ο Καραμάνης χρησιμοποιεῖ ἀργία στὴν λέξη "ὄψίας" μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἔχομε διαχωρισμὸ τοῦ ποιητικοῦ στίχου σὲ δύο μέρη.

οὕσης ὄψίας | Σαββάτων,

οὕσης ὄψίας κ ^η Σαββάτων,

Κῶλον 3: ἐφίστασαι τοῖς φίλοις Χριστέ,

Ο Ἰωάννης χρησιμοποιεῖ διαφορετικὴ κίνηση τῆς μελωδίας, προκαλώντας διαχωρισμὸ τοῦ ποιητικοῦ κειμένου, μὲ τὴν χρήση ἀργίας στὴν τελευταία συλλαβὴ τῆς λέξεως "ἐφίστασαι", καὶ ὡς ἐκ τούτου δημιουργεῖ δύο μικρότερες μελωδικὲς φράσεις:

ἐφίστασαι | τοῖς φίλοις Χριστέ,

ἐφίστασαι κ ^η τοῖς φίλοις Χριστέ, π

Ο Καραμάνης ἀναλύει τὴν μελωδικὴ ἐκδοχὴ τοῦ Ἰωάννου, καταγράφοντας τὴν κίνηση τῆς φωνῆς του μὲ τρόπο ἀναλυτικό.

Κῶλον 4: καὶ θαῦματι θαῦμα βεβαιοῖς,

Ο Ἰωάννης χρησιμοποιεῖ διαφορετικὸ μελωδικὸ (κλασσικό) σχῆμα γιὰ τὴν λέξη "θαῦμα".

Ο Καραμάνης ἀναλύει τὴν μελωδικὴ θέση (όλιγον, κεντήματα ἀνωθεν, ψηφιστὸν κάτωθεν) στὴν πρώτη συλλαβὴ τῆς λέξεως "θαῦματι"¹⁸. Τόσο στὸ σημεῖο αὐτὸ ὅσο καὶ στὴν λέξη "θαῦμα" σημειώνεται κορύφωση τῆς μελωδίας.

¹⁷ Κ. Ψάχου, ἔνθ. ἀν. σσ. 138-139.

¹⁸ Γ. Κωνσταντίνου, Θεωρία καὶ πράξη τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, Αθήνα 2003, σσ. 63-64.

Κῶλον 5: τῇ κεκλεισμένῃ εἰσόδῳ τῶν θυρῶν,

Ο Ιωάννης καταγράφει μὲν ἀργότερη μελωδικὴ θέση τὴν λέξη "κεκλεισμένη" μὲν προέκταση τῶν συλλαβῶν (κλει-ει, σμέ-ε-ε, νη-η). Η θέση αὐτὴ ἀξιοποιεῖ τὸ τετράχοδο Δι-Νη¹⁹.

Ο Καραμάνης χρησιμοποιεῖ ἀναλυτικὰ μελωδικὰ σχήματα τῆς ψαλτικῆς παραδόσεως τοῦ δευτέρου ἥμισυ τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Ἐπίσης χρησιμοποιεῖ χρονικὲς ἀγωγὲς, ὡστε νὰ γίνει ἄνετη ἐκτέλεση στὴν ἔναρξη τῆς μελωδικῆς φράσεως.

Κῶλον 6: τὴν ἐκ νεικῶν σου Ἄναστασιν

Ο Ιωάννης ἀπλῶς καταγράφει ἀναλυτικὰ τὴν τελευταία συλλαβὴ τῆς λέξεως "νεικῶν".

Ο Καραμάνης τονίζει τὴν λέξη "νεικῶν" μὲν μελωδικὴ γραμμὴ ἡ ὅποια χρησιμοποιεῖται καὶ ἀπὸ τοὺς πατριαρχικοὺς ψάλτες τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Η θέση αὐτὴ εἶναι καινοφανής, δὲν πρόκειται γιὰ μελισματισμὸ τῆς ἀντίστοιχης θέσεως τοῦ Πέτρου Λαμπαδαρίου.

Κῶλον 7: ἀλλ' ἔπλησας χαρᾶς τοὺς Μαθητάς,

Ο Ιωάννης ἀναλύει τὸ κλάσμα στὴν λέξη "τούς".

Ο Καραμάνης ἀναλύει τὴν μελωδικὴ θέση (όλιγον, κεντήματα ἄνωθεν, ψηφιστὸν κάτωθεν), στὴν πρώτη συλλαβὴ τῆς λέξεως "ἔπλησας". Συνέπεια τῆς ἀναλυτικῆς γραφῆς τῆς πρώτης συλλαβῆς τῆς λέξεως αὐτῆς εἶναι καὶ ἡ ἀναλυτικὴ γραφὴ τῆς δεύτερης συλλαβῆς²⁰. Τόσο στὸ σημεῖο αὐτὸ ὅσο καὶ στὴν λέξη "χαρᾶς" σημειώνεται κορύφωση τῆς μελωδίας.

Κῶλον 8: καὶ Πνεύματος ἀγίου

Ο Ιωάννης χρησιμοποιεῖ ἐκτενέστερη μελωδικὴ γραμμὴ στὴν λέξη "ἀγίου" μὲν χρήση τῆς διαρκοῦς ύφέσεως τοῦ Ζω²¹, καταλήγοντας στὴν τετραφωνία τοῦ ἥχου (Κε), σὲ ἀντίθεση μὲν τὸν Πέτρο, ἡ κατάληξη τοῦ ὅποίου πραγματοποιεῖται στὴν τριφωνία (Δι).

¹⁹ Μ. Μανδοειδῆ, *Οἱ μουσικοὶ τρόποι στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο*, Αθίνα 1999, σ. 117.

²⁰ βλ. Γ. Κωνσταντίνου, σ. 62.

²¹ Περὶ διαρκοῦς ύφέσεως τοῦ Ζω, βλ. Γ. Χατζηθεοδώρου, *Μέθοδος διδασκαλίας τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς*, Νεάπολις Κρήτης 2004, σ. 47.

Ο Καραμάνης τονίζει τὴν λέξη "πνεύματος" μὲ μελωδικὴ γραμμὴ ἡ ὅποια χρησιμοποιεῖται καὶ ἀπὸ τοὺς πατριαρχικοὺς ψάλτες τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Η θέση αὐτὴ εἶναι καινοφανῆς, δὲν πρόκειται γιὰ μελισματισμὸ τῆς ἀντίστοιχης θέσεως τοῦ Πέτρου Λαμπαδαρίου.

Κῶλον 9: μετέδωκας αὐτοῖς,

Ο Ιωάννης ἀναλύει τὸ κλάσμα τῆς συλλαβῆς "-δω-".

Ο Καραμάνης τονίζει τὴν λέξη "μετέδωκας" μὲ μελωδικὴ γραμμὴ ἡ ὅποια χρησιμοποιεῖται καὶ ἀπὸ τοὺς πατριαρχικοὺς ψάλτες τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Η θέση αὐτὴ εἶναι καινοφανῆς, δὲν πρόκειται γιὰ μελισματισμὸ τῆς ἀντίστοιχης θέσεως τοῦ Πέτρου Λαμπαδαρίου

Κῶλον 10: καὶ ἔξουσίαν ἔνειμας

Ο Ιωάννης καταγράφει στενογραφικῶς τὴν ἀνάλυση τῆς ἐγχρόνου πεταστῆς τῆς τρίτης συλλαβῆς τῆς λέξεως "ἔξουσίαν", ἡ ὅποια καταγράφεται ἀναλυτικῶς ἀπὸ τὸν Πέτρο. Ἐπίσης ὁ Ιωάννης καταγράφει μελισματικῶς τὴν πρώτη συλλαβὴ τῆς λέξεως "ἔνειμας".

Ο Καραμάνης καταγράφει μελισματικῶς τὴν πρώτη συλλαβὴ τῆς λέξεως "ἔξουσίαν", ἀναλύοντας τὸ κλάσμα²², ὅπως καὶ τὴν πρώτη συλλαβὴ τῆς λέξεως "ἔνειμας", ἀκολουθώντας στὴν δεύτερη περίπτωση τὸν Ιωάννη. Ἐνδιαμέσως σημειώνει καινοφανὴ μελωδικὴ θέση στὴν τρίτη συλλαβὴ τῆς λέξεως "ἔξουσίαν".

Κῶλον 11: ἀφέσεως ἀμαρτιῶν,

Ο Ιωάννης ἀναλύει τὴν πεταστὴ στὴν δεύτερη συλλαβὴ τῆς λέξεως "ἀφέσεως", αὐξάνοντας παραλλήλως καὶ τὴν διάρκεια τῆς μελωδικῆς θέσεως κατὰ δύο χρόνους²³.

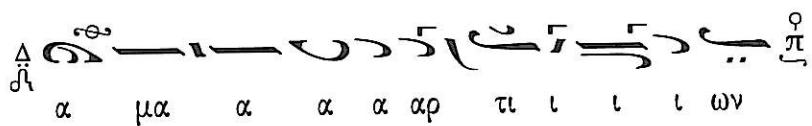
Ο Καραμάνης χρησιμοποιεῖ καινοφανὲς μελωδικὸ σχῆμα γιὰ τὴν λέξη "ἀφέσεως", ἐνῶ σημειώνει λάθος μουσικῆς ὄρθογραφίας στὴν λέξη "ἀμαρτιῶν"²⁴.

²² Γ. Κωνσταντίνου, σ. 55.

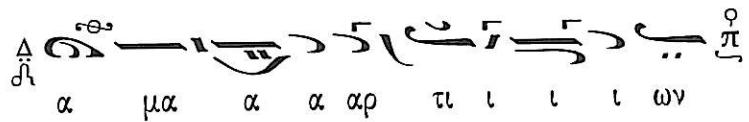
²³ Ἐνθ. ἀν., σ. 57.

²⁴ Γιὰ τὴν ὄρθογραφία τῶν κεντημάτων βλ. Π. Κηλτζανίδου, *Μεθοδικὴ διδασκαλία*, Κωνσταντινούπολις 1881, σσ. 229-232.

Λάθος:

Όρθος:

Κῶλον 12: καὶ τὸν Θωμᾶν οὐ κατέλιπες,

Ο Ιωάννης ἀναλύει τὸ κλάσμα τοῦ καταληκτικοῦ μελωδικοῦ σχήματος.

Ο Καραμάνης σημειώνει ἀναπνοὴ μεταξὺ τῶν λέξεων "Θωμᾶν" καὶ "οὐκ" τονίζοντας ἐμφαντικῶς τὴν δεύτερη λέξη. Κατὰ τὸν Χρύσανθο, τὰ κεντήματα "θέλουσι νὰ συνέχηται ἡ φωνή, καὶ νὰ μὴ χωρίζεται ὁ φθόγγος αὐτῶν οὔτε ἀπὸ τοῦ ἡγουμένου, οὔτε ἀπὸ τοῦ ἔπομένου"²⁵.

Κῶλον 13: τῷ τῆς ἀπιστίας

Τὸ κατὰ τὸν Πέτρο μέλος κινεῖται στὴν τριφωνία τοῦ ἥχου.

Ο Ιωάννης διπλασιάζει τὸν χρόνο καὶ χρωματίζει τὸ μέλος καταλίγοντας στὴν τετραφωνία τοῦ ἥχου:

	τω	της	α	πι	στι	ας
Χρόνοι Πέτρου	1	1	1	1	2	1
Χρόνοι Ιωάννου	2	2	2	2	4	2

Ο Καραμάνης χρωματίζει, κατὰ μίμησιν τοῦ Ιωάννου, τὸ μέλος, σημειώνει ἀναπνοὴ μετὰ τὶς λέξεις "τῷ τῆς" καὶ ἀναλύει τὰ κλάσματα στὶς συλλαβές "ἀπι-". Η ἀνάλυση αὐτὴ εἶναι σύνηθες γλύστρημα τῆς φωνῆς τὸ ὅποιο καταγράφεται συστηματικῶς ἀπὸ πολλοὺς νεωτέρους ἐκδότες²⁶.

²⁵ Χρυσάνθου, σ. 61. Πρβλ., Π. Κηλτζανίδου, σ. 229.

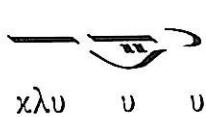
²⁶ Στὴν δυτικὴ μουσικὴ εἶναι τὸ clissando (gliss), Χρ. Βασιλειάδη, Θεωρία τῆς Μουσικῆς, Λευκωσία Ḍ. χρ. ἐ., σ. 24.

Κῶλον 14: καταβαπτίζεσθαι κλύδωνι.

Ο Ιωάννης διαφοροποιεῖται ἀπὸ τὸν Πέτρο χρωματίζοντας τὸ μέλος καὶ χρησιμοποιώντας διαφορετικὴ μελωδικὴ γραμμή.

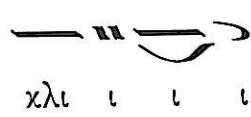
Ο Καραμάνης σημειώνει τὴν ψαύση τοῦ ἄνω Νη', στὴν συλλαβὴ "πτί-", τὴν ὅποια μελωδικὴ κίνηση σχολιάσαμε σὲ προηγουμένη παράγραφο. Χρησιμοποιεῖ καὶ πάλιν ἀναπνοὴ μετὰ τὰ κεντήματα στὴν τελευταία συλλαβὴ τῆς λέξεως "καταβαπτίζεσθαι". Στὴν πρώτη συλλαβὴ τῆς λέξεως "κλύδωνι" καταγράφει λάθος μουσικῆς ὁρθογραφίας:

ἀντὶ

χλυ   υ   υ

γράφει

χλι   ι   ι   ι

Κῶλον 15: διὸ παράσχου καὶ ἡμῖν,

Ο Ιωάννης μεταφέρει τὸ μέλος στὸν πρῶτο ἥχο (ἐκ τοῦ Κε) χρησιμοποιώντας γραμμὴ τοῦ ἀργοῦ στιχηραρίου γιὰ τὴν μουσικὴ ἐπένδυση τῆς λέξεως "διὸ". Στὸ δεύτερο μέρος τοῦ μελωδικοῦ σχήματος σημειώνει ἀναλύσεις τοῦ κλάσματος²⁷.

Ο Καραμάνης καταγράφει τὸ μελωδικὸ σχῆμα ἀναλυτικῶς. Στὸ ἕιδο σημεῖο ὁ Καραμάνης ἐγγίζει τὴν κορυφὴ τῆς τετραφωνίας τοῦ αἰλικες²⁸.

Λόγω τοῦ ἐμφαντικοῦ τονισμοῦ τῆς λέξεως "διὸ", τόσο ὁ Ιωάννης ὅσο καὶ ὁ Καραμάνης προκαλοῦν, σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν Πέτρο, διαχωρισμὸ τοῦ ποιητικοῦ κειμένου:

Πέτρος

διὸ παράσχου

Ιωάννης-Καραμάνης

διὸ | παράσχου

Ο Πέτρος τονίζει κατὰ τὸν ὄνθιμικὸ ἢ λογικὸ τόνο τοῦ ποιητικοῦ κειμένου, ἐνῶ οἱ Ιωάννης καὶ Καραμάνης κατὰ τὸν ὁρθογραφικὸ τόνο²⁹.

²⁷ Γ. Κωνσταντίνου, σ. 55.

²⁸ Κ. Ψάχου, σ. 138.

Κῶλον 16: γνῶσιν ἀληθῆ,

Ο Ιωάννης ἀκολουθεῖ τὸν Πέτρο, ἀντικαθιστώντας, στὴν ἔναρξη τοῦ μελωδικοῦ σχήματος, τὴν θέση διγόργου μὲ θέση γοργοῦ³⁰.

Στὸ πρῶτο μέρος τοῦ μελωδικοῦ σχήματος ὁ Καραμάνης ἐπαναλαμβάνει τὴν λέξη "γνῶσιν" μὲ ἐνδιάμεση χρήση τῆς ψευδοσυλλαβῆς Ιε. Στὸ δεύτερο μέρος τοῦ σχήματος εἰσάγει μελωδικὴ γραμμὴ τοῦ ἀργοῦ στιχηραρίου.

Κῶλον 17: καὶ ἄφεσιν πταισμάτων,

Ο Ιωάννης εἰσάγει μελωδικὴ γραμμὴ τοῦ ἀργοῦ στιχηραρίου.

Ο Καραμάνης χρησιμοποιεῖ τὴν μελωδικὴ γραμμὴ τοῦ Ιωάννου καταγράφοντας ὅμως τὴν κίνηση τῆς φωνῆς τοῦ.

Κῶλον 18: εὔσπλαγχνε Κύριε.

Ο Πέτρος χρησιμοποιεῖ τελικὴ κατάληξη.

Ο Ιωάννης χρησιμοποιεῖ διαφορετικὴ μελωδικὴ γραμμὴ, μὲ κατάληξη στὴν τριφωνία τοῦ ἥχου (Δι).

Ο Καραμάνης χρησιμοποιεῖ τὴν μελωδικὴ γραμμὴ τοῦ Ιωάννου καταγράφοντας καὶ πάλιν τὴν κίνηση τῆς φωνῆς του.

---

²⁹ Βλ. Π. Ν. Τρεμπέλα, Ἐκλογὴ ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου ὑμνογραφίας, Αθῆναι 1978, σσ. 74-77.

³⁰ Γ. Κωνσταντίνου, σ. 57.

Θ' Εὐθενὸς Δοξαστικοῦ, ἡχος ταῦται
Αἰωνοῖσθα: πέτρος λαμπτεῖσθαις (1820)
, Γαύνην πρωτοφάλαν (1846)
Ἄριεντος Κεροφίου (1963)

ΔΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΜΕΤΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

ΤΡΟΠΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΑΝΑΓΥΗ

ΠΕΡ.	ΣΤΙΧ.	ΚΩΔ.	ΚΕΙΜΕΝΟ	ΧΡΟΝΟΙ					ΠΕΤΡΟΣ ΛΑΜΠΤΕΙΑΡΙΟΣ			ΙΩΑΝΝΗ ΠΡΩΤΟΨΑΤΙΕ			ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΗΣ		
				ΣΥΛΛ.	Π.Λ.	Ι.Π.	Α.Κ.	ΗΧΟΣ	ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ	ΜΕΑ. ΤΟΞΑ	ΗΧΟΣ	ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ	ΜΕΑ. ΤΟΞΑ	ΗΧΟΣ	ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ	ΜΕΑ. ΤΟΞΑ	
I	α	1	Ὡς ἐγχήτων τῶν κρόνων,	8	13	90	17	ὴχος	καὶ	→	ὴχος	καὶ	→	ὴχος	καὶ	→	
		2	οὐαὶς διώλιας Δαβίδων,	8	19	13	12	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	
		3	ἔψιλοντα τοῖς φύλοις Χριστοῖς, καὶ θείηστα θεῖηστα βεβαῖοῖς,	9	19	16	17	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	
II	γ	4	τῆς κερδευτένης εἰσάνθη τῶν θυρῶν,	9	18	20	18	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	
	γ	5	τὸν ενεργόν στον Αναστασιν	14	16	93	17	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	
		6	ἀλλ' εἰσιληπτέος χρᾶταις Μαθθίας, καὶ πνεύματος ἀγίου μετενάκας αὐτοῖς,	9	19	19	21	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	
III	ε	7	6	14	14	12	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→		
	σ	8	καὶ ξενούσιαν ἔνεψας ἀφίσεως ἀμαρτιῶν,	8	13	14	20	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	
		9	καὶ τὸν θυμανὸν κατέλαπτε, καταβαττεῖσθαι καὶ κάνων,	9	91	19	19	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	
		10	ψῆφος ἀποστόλων,	6	7	14	15	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	
		11	καὶ τὸν θυμανὸν κατέλαπτε, διὸ παρθένοις καὶ ήριν,	9	19	19	20	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	
		12	γνώντων αἱρῆτη,	6	7	21	14	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	
		13	γνώντων αἱρῆτη,	9	19	19	20	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	
		14	γνώντων αἱρῆτη,	8	13	21	14	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	
		15	γνώντων αἱρῆτη,	5	14	14	24	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	
		16	γνώντων αἱρῆτη,	7	18	28	28	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	
		17	επισταταγμένης Κύριος.	6	92	17	18	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	ὴχος	αἴ	→	
		18	επισταταγμένης Κύριος.	143	288	390	392										

Θ' Εωθινὸν Δοξαστικόν

Ἀναστασιμάριον,
Πέτρου Εφεσίου
Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νῦ σημειογραφία

Θεοῦ επὶ σκαλακεῖ τοῦ πατρὸς νῦν προσκύνειν

Σχηματικὴ μεταγραφὴ

Ἀναστασιμάριον,
Ιωάννου Πρωτοψάλτου,
Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νῦ σημειογραφία

Σχηματικὴ μεταγραφὴ

Νέα Μουσική Κυψέλη
ΑΘ. Καρδαμάνη
Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νῦ σημειογραφία

Θεοῦ επὶ σκαλακεῖ τοῦ πατρὸς νῦν προσκύνειν

Σχηματικὴ μεταγραφὴ

① Εωθινὸν Δοξαστικόν

Ἀναστασιματάριον,

Πέτρου Εφεσίου

Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ

σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

Ἀναστασιματάριον,
Ἰωάννου Πρωτοψάλτου,
Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

ou σης ς ψι ας ας σασθε ας των

Ἀναστασιματάριον,
Ἰωάννου Πρωτοψάλτου,
Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

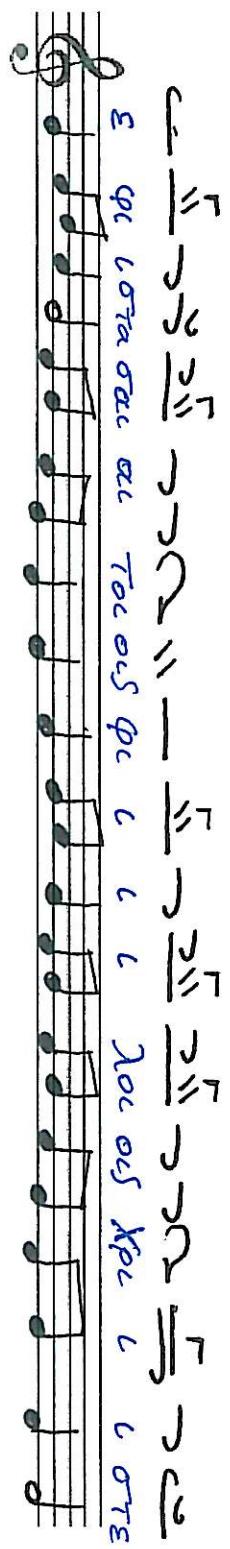
Νέα Μουσικὴ Κυψέλη
ΑΘ. Καραμάνη
Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

ou σης ς ψι ας ας σασθε ας των

Σχηματική μεταγραφή

Θ' Εωθινὸν Δοξαστικόν

Αναστασιαπάριον,
Πέτρου Εφεσίου
Αναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματιστὴ μεταγραφὴ

Αναστασιαπάριον,
Ιωάννου Πρωτοψάλτου,
Αναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματιστὴ μεταγραφὴ

Νέα Μουσικὴ Κυψέλη
Αθ. Καραμάνη
Αναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

1 φε στα στα τος φε λος χρι στε
2 φε στα στα τος φε λος χρι στε
3 φε στα στα τος φε λος χρι στε

Σχηματιστὴ μεταγραφὴ

Αναστασιματάριον,

Πέτρου Έφεσίου
Αναλυτική καταγραφή
σε νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

Αναστοιχισμάτων,
Ιεράννου Πρωτοψάλτου,
Αναλυτική καταγραφή
σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

Νέα Μουσική Κυψέλη
ΑΘ. Καραμάνη

Σχηματική μεταγραφή

A handwritten musical score for Treble Clef. The score consists of a single staff with a 9/8 time signature. It features a variety of note heads, including solid black dots, hollow circles, and stems with dots at the top. There are also several rests of different lengths. The notes are distributed across the staff, with some groups of notes connected by vertical lines and others separated by vertical bar lines.

A handwritten musical score for Treble Clef, 2/4 time. The melody consists of a single line of notes on five-line staff paper. The lyrics, written in blue ink, are:

Kar Da au ma Tu Da au ma Be Bas ou

Αναστομάταργον,

Πέτρου Εφεσίου
Αναλυτική καταγραφή
σε νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

Αναστοσιματάριον,
Ιωάννου Πρωτοψάλτου,
Αναλυτική ιαταγραφή
σε υβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

Νέα Μουσική Κυψέλη
ΑΘ. Καραμάνη
Αναλυτική καταγραφή
σε νέη σημειογραφία

Συγκατεχή Ηεραγραφή

A handwritten musical score for a Treble Clef instrument. The score consists of two systems of music. The first system starts with a common time signature, followed by a measure with a 7/8 time signature. The notes are primarily eighth and sixteenth notes, with some quarter notes. The second system begins with a common time signature, followed by a measure with a 7/8 time signature. The notes are mostly eighth and sixteenth notes, with some quarter notes. The score includes various dynamics such as forte (f), piano (p), and accents. The handwriting is in black ink on white paper.

A handwritten musical score for two voices. The top staff is for the soprano voice and the bottom staff is for the alto voice. Both staves are in common time and treble clef. The soprano part consists of mostly eighth notes with some sixteenth-note patterns and rests. The alto part consists of mostly eighth notes with some sixteenth-note patterns and rests. The vocal parts are separated by a vertical bar line. There are also vertical bar lines at the beginning and end of each staff.

A handwritten musical score for Treble Clef, 3/4 time. The score consists of a single melodic line on five staves. The notes are primarily eighth notes with various rests and dynamics. To the right of the music, there is handwritten text: "TREBLE CLEF 3/4 TIME", "M M", "SC 00", "JW", and "TUR DU POUR".

26

◎ Ἑωθινὸν Δοξαστικόν

Ἀναστασιατάριον,

Πέπρου Εφεσίου

Ἀναλυτική καταγραφή
σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

Την εκ νέον σύν ανα α α α α α στα α στα ν

Ἀναστασιατάριον,
Ιωάννου Πρωτοψάλτου,
Ἀναλυτική καταγραφή
σὲ νβ σημειογραφία

Την εκ νέον σύν ανα α α α α α στα α στα ν

Σχηματική μεταγραφή

Νέα Μοναστική Κυψέλη

Ἄθ. Καραμάνη

Ἀναλυτική καταγραφή
σὲ νβ σημειογραφία

Την εκ νέον σύν ανα α α α α α στα α στα ν

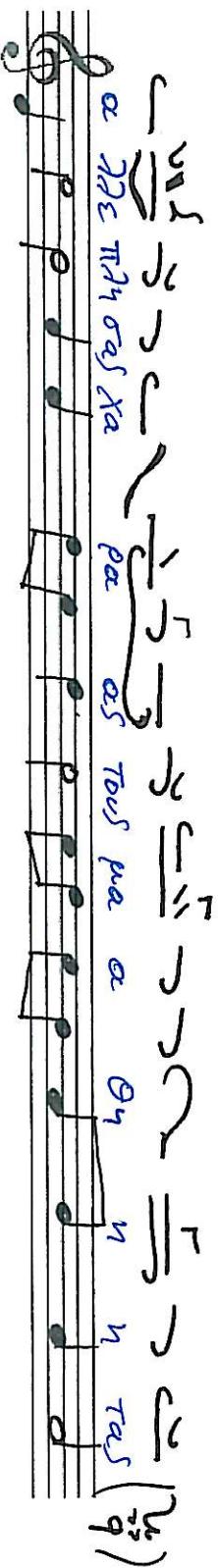
Σχηματική μεταγραφή

Θ' Εωθινὸν Δοξαστικόν

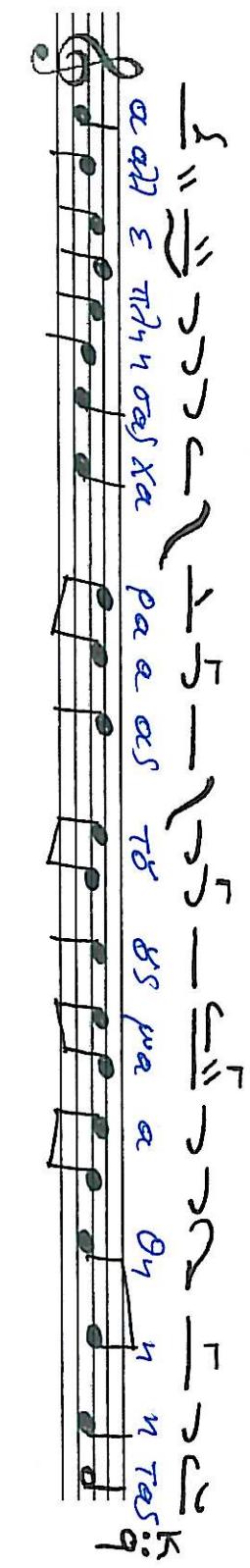
Αναστασιματάριον,

Πέτρου Εφεσίου
Αναλυτική καταγγραφή
σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

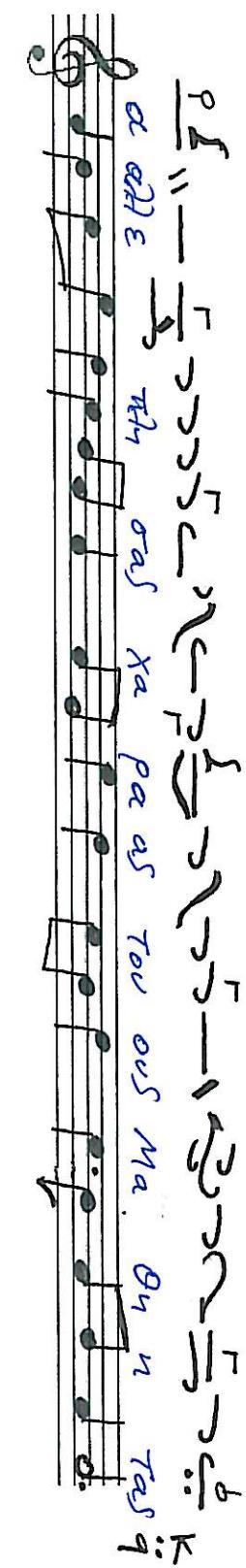
Αναστασιματάριον,
Ιαδίννου Πρωτοψάλτου,
Αναλυτική καταγγραφή
σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

Νέα Μουσικὴ Κυψέλη

Αθ. Καραμάνη
Αναλυτική καταγραφή
σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

Θ' Εωθινὸν Δοξαστικόν

Αναστασιατάριον,

Πέπρου Ἐφεσίου
Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματιστὴ μεταγραφή

Ἄναστασιατάριον,
Ιωάννου Πρωτοψάλτου,
Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματιστὴ μεταγραφή

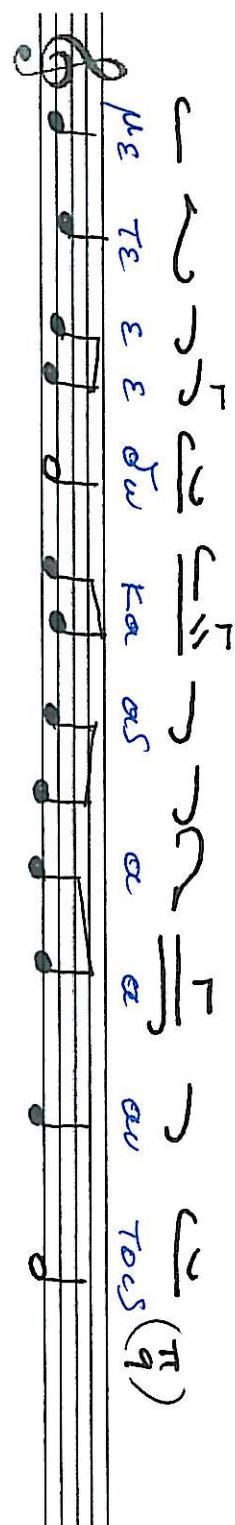
Νέα Μοναστὶκὴ Κυψέλη
Αθ. Καρδαμάνη
Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματιστὴ μεταγραφή

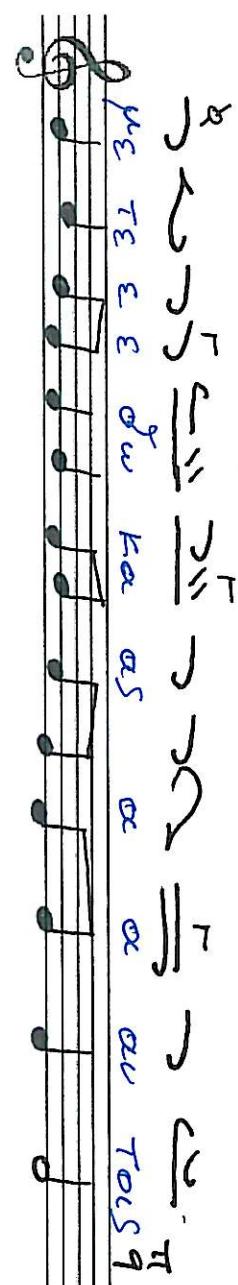
Θ' Εωθινὸν Δοξαστικόν

Αναστασματάριον,
Πέτρου Εφεσίου
Αναλυτικὴ ιαπαγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

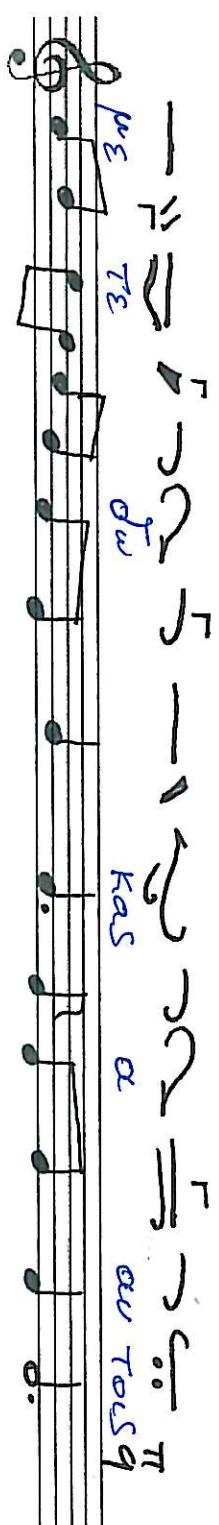

Αναστασματάριον,
Ιωάννου Πρωτοψάλτου,
Αναλυτικὴ ιαπαγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

Νέα Μοναστὴ Κυψέλη
ΑΘ. Καραμάνη
Αναλυτικὴ ιαπαγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

Θ' Εωθινὸν Δοξαστικόν

Αναστασιματάριον,
Πέπρου Εφεσίου
Αναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νῷ σημειογραφία

Σχηματικὴ μεταγραφή

Καὶ Σὺ ζοῦ σε εἰς τὸν οὐρανὸν μαζί μου

Ιωάννου Πρωτοψάλτου,
Αναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νῷ σημειογραφία

Σχηματικὴ μεταγραφή

Καὶ Σὺ ζοῦ σε εἰς τὸν οὐρανὸν μαζί μου

Νέα Μουσικὴ Κυψέλη
Αθ. Καρδαμάνη
Αναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νῷ σημειογραφία

Σχηματικὴ μεταγραφή

Καὶ Σὺ ζοῦ σε εἰς τὸν οὐρανὸν μαζί μου

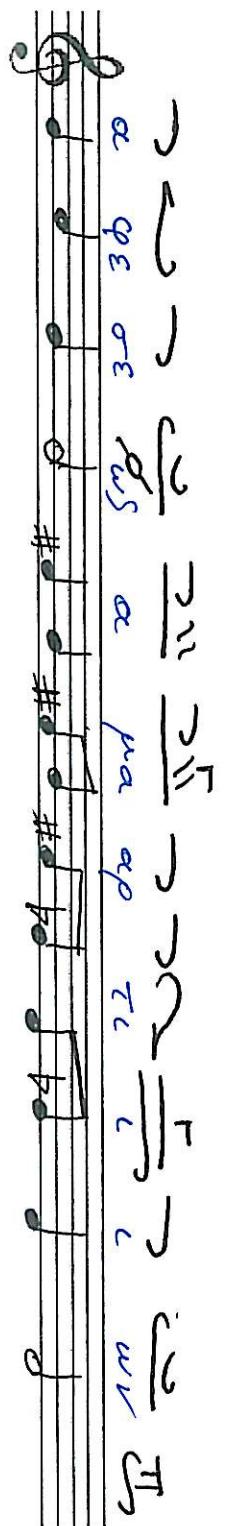
Θ' Εωθινὸν Δοξαστικόν

Αναστασιματάριον,

Πέτρου Εφεσίου

Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

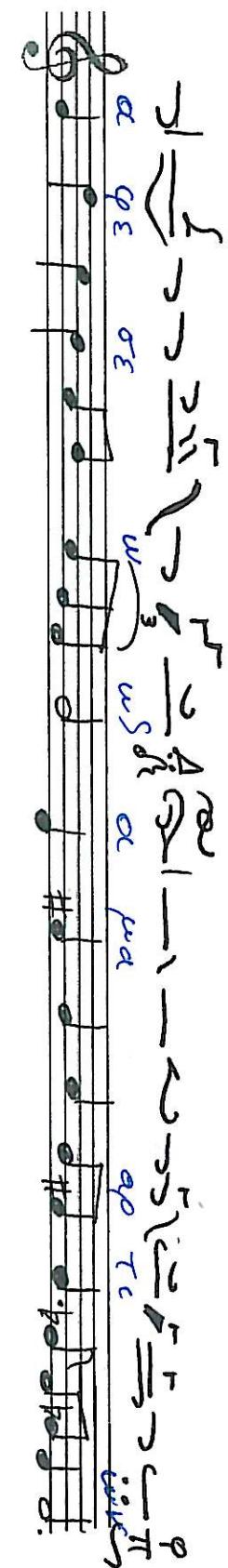
Σχηματική μεταγραφή

Ἄναστασιματάριον,
Ιωάννου Πρωτοψάλτου,
Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

Νέα Μοναστική Κυψέλη
Ἄθ. Καρδαμάνη
Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

④ Έωθινὸν Δοξαστικόν

Αναστασιματάριον,
Πέπρου Εφεσίου
Αναλυτικὴ μεταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

Handwritten musical notation for the hymn 'Εωθινὸν Δοξαστικόν'. The notation is in G clef, common time. The vocal line consists of short vertical strokes (dots) and horizontal dashes, with some slurs and rests. The harmonic basso continuo line is written below it, consisting of vertical strokes and small horizontal dashes. The lyrics are written in blue ink above the notes.

Εωθινὸν Δοξαστικόν
καὶ τὸν θωμαὸν καὶ τε εἶτε λαττέσιν
καὶ τὸν θωμαὸν καὶ τε εἶτε λαττέσιν

Σχηματική μεταγραφὴ

Αναστασιματάριον,
Ιωάννου Πρωτοψάλτου,
Αναλυτικὴ μεταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

Handwritten musical notation for the hymn 'Αναστασιματάριον'. The notation is in G clef, common time. The vocal line consists of short vertical strokes (dots) and horizontal dashes, with some slurs and rests. The harmonic basso continuo line is written below it, consisting of vertical strokes and small horizontal dashes. The lyrics are written in blue ink above the notes.

Αναστασιματάριον
Ιωάννου Πρωτοψάλτου
καὶ τὸν θωμαὸν καὶ τε εἶτε λαττέσιν
καὶ τὸν θωμαὸν καὶ τε εἶτε λαττέσιν

Σχηματική μεταγραφὴ

Νέα Μουσικὴ Κυψέλη

Αθ. Καραμάνη
Αναλυτικὴ μεταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

Handwritten musical notation for the hymn 'Νέα Μουσικὴ Κυψέλη'. The notation is in G clef, common time. The vocal line consists of short vertical strokes (dots) and horizontal dashes, with some slurs and rests. The harmonic basso continuo line is written below it, consisting of vertical strokes and small horizontal dashes. The lyrics are written in blue ink above the notes.

Νέα Μουσικὴ Κυψέλη
Αθ. Καραμάνη
Αναλυτικὴ μεταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

καὶ τὸν θωμαὸν καὶ τε εἶτε λαττέσιν
καὶ τὸν θωμαὸν καὶ τε εἶτε λαττέσιν

Σχηματική μεταγραφὴ

Θ' Εωθινὸν Δοξαστικόν

Ἀναστασιματάριον,

Πέτρου Ἐφεσίου

Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματιστὴ μεταγραφὴ

Ἀναστασιματάριον,

Ιωάννου Πλωτοψάλτου,

Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματιστὴ μεταγραφὴ

Νέα Μοναστικὴ Κυψέλη
Αθ. Καρδαμάνη
Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματιστὴ μεταγραφὴ

Θ' Εωθινὸν Δοξαστικόν

Ἀναστασματάριον,

Πέπρου Εφεσίου

Ἀναλυτικὴ ιαταγραφὴ

σὲ νβ σημειωγραφία

Σχηματικὴ μεταγραφὴ

ka Ta Ba πτε τζε ε σθας κλε ν β ν π
ka ta ba πτε τζε ε σθας κλε ν β ν π

Ἀναστασματάριον,
Ιωάννου Πρωτοψάλτου,
Ἀναλυτικὴ ιαταγραφὴ

σὲ νβ σημειωγραφία

Σχηματικὴ μεταγραφὴ

ka Ta Ba πτε τζε ε σθας κλε ν β ν π
ka ta ba πτε τζε ε σθας κλε ν β ν π

Νέα Μοναστικὴ Κυψέλη

ΑΘ. Καρδαμάνη

Ἀναλυτικὴ ιαταγραφὴ

σὲ νβ σημειωγραφία

Σχηματικὴ μεταγραφὴ

ka Ta Ba πτε τζε ε σθας κλε ν β ν π
ka ta ba πτε τζε ε σθας κλε ν β ν π

① Εωθινὸν Δοξαστικόν

Ἀναστασιματάριον,

Πέτρου Εφεσίου

Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ

σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

Ἀναστασιματάριον,
Ιωάννου Πρωτοψάλτου,
Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ

σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

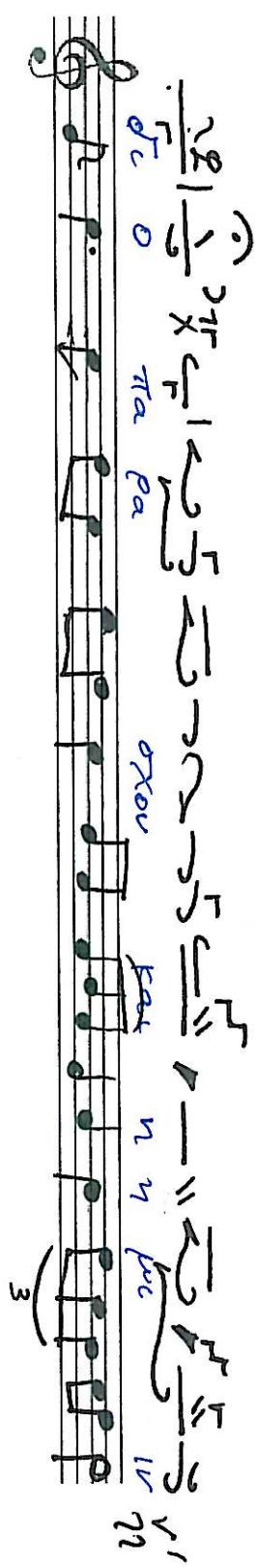
Νέα Μουσικὴ Κυψέλη

ΑΘ. Καραμάνη

Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ

σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματική μεταγραφή

Θ' Εωθινὸν Δοξαστικόν

Ἀναστασιματάριον,
Πέτρου Εφεσίου
Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματισθή μεταγραφὴ

Θω ω σον α α ελ η τη ν θη (η)

Ἀναστασιματάριον,

Ιωάννου Πρωτοψάλτου,
Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματισθή μεταγραφὴ

Νέα Μοναστικὴ Κυψέλη

Αθ. Καρδαμάνη
Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

θω σε νε μανετε τη ν θη

Σχηματισθή μεταγραφὴ

Θ' Εωθινὸν Δοξαστικόν

Αναστασματάριον,
Πέπρου Εφεσίου
Ἀναλυτικὴ ιαταγραφὴ
σὲ νβ σημειογραφία

Θ' Εωθινὸν Δοξαστικόν

(q)

Σχηματιστὴ μεταγραφὴ

Αναστασματάριον,

Ιωάννου Πρωτοψάλτου,

Ἀναλυτικὴ ιαταγραφὴ

σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματιστὴ μεταγραφὴ

Νέα Μουσικὴ Κυψέλη

Αθ. Καρδαμάνη

Ἀναλυτικὴ ιαταγραφὴ

σὲ νβ σημειογραφία

Σχηματιστὴ μεταγραφὴ

Νέα Μουσικὴ Κυψέλη

Κατ.

Θεοῦ εἰς τὰ πραγματικά

Κατ.

Θ' Εωθινὸν Δοξαστικὸν

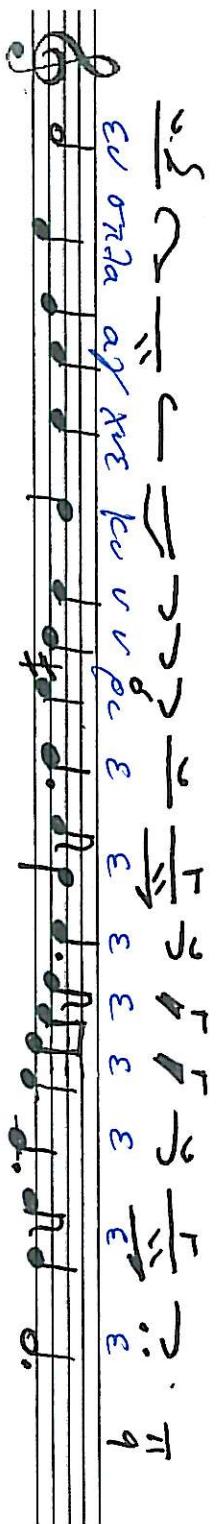
Ἀναστασιματάριον,

Πέτρου Ἐφεσίου

Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ

σὲ νβ σημειώγραφία

Σχηματιστὴ μεταγραφή

Ἀναστασιματάριον,
Ιωάννου Πρωτοψάλτου,
Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ

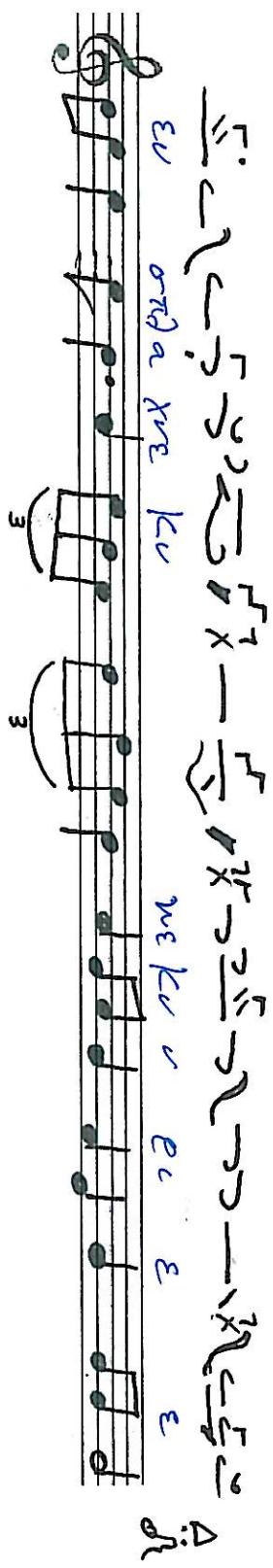
σὲ νβ σημειώγραφία

Σχηματιστὴ μεταγραφή

Νέα Μουσικὴ Κυψέλη
Αθ. Καρδαμάνη
Ἀναλυτικὴ καταγραφὴ

σὲ νβ σημειώγραφία

Σχηματιστὴ μεταγραφή

ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ

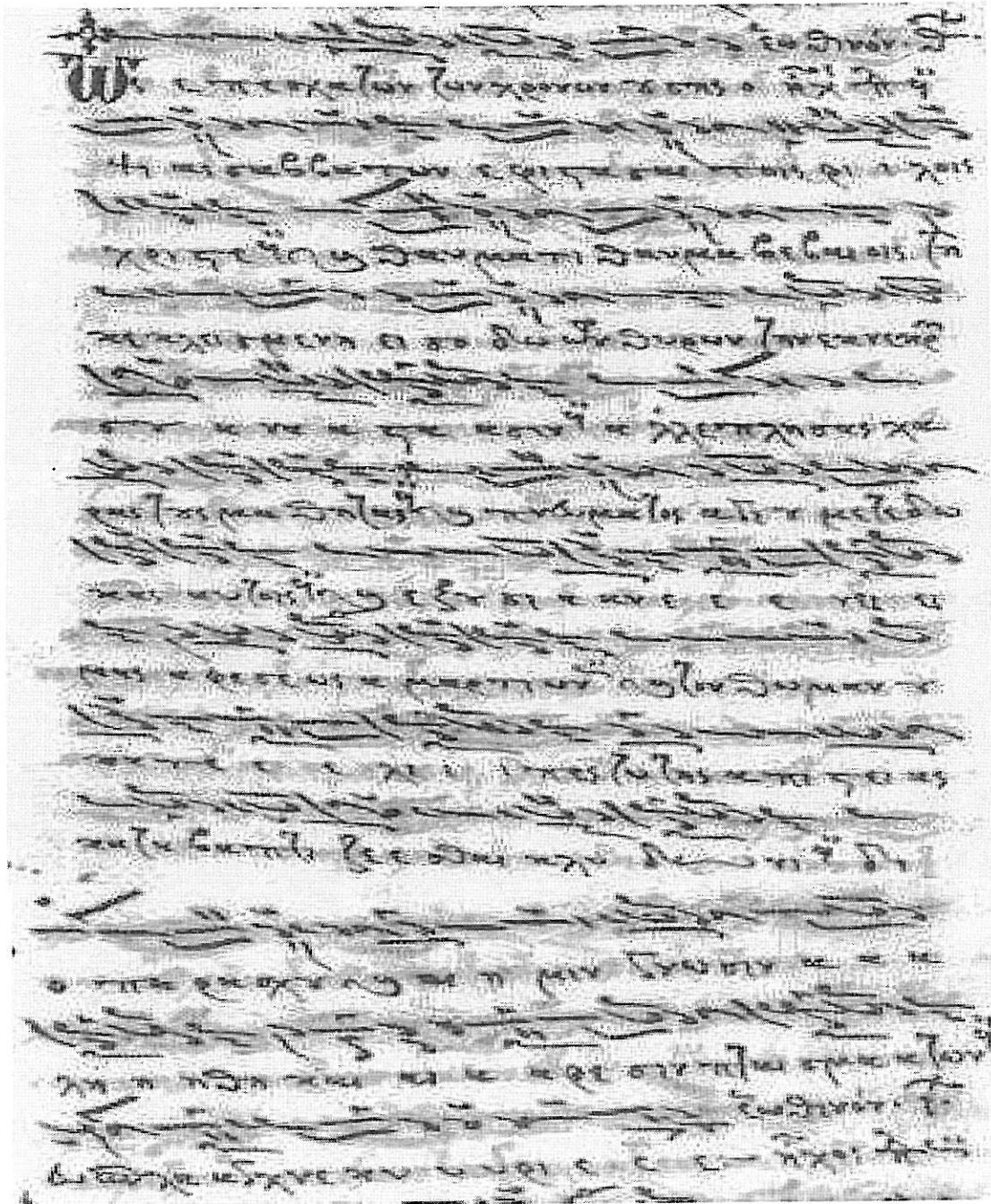
Τὸ Θ' ἔωθινὸ δοξαστικὸ ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορὰ σὲ ἔντυπη μορφὴ στὸ Νέον Ἀναστασιματάριον τὸ ὅποιο ἐκδίδεται στὸ Βουκουρέστι τὸ 1820, μὲ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ Πέτρου Ἐφεσίου. Στὸ βιβλίο αὐτὸ τὸ δοξαστικὸ ἔχει ἀπλὸ ἀργοσύντομο στιχηραρικὸ μέλος, χωρὶς μελικὲς ἐξάρσεις.

Ο Ἰωάννης Πρωτοψάλτης θὰ διασκευάσει τὸ μέλος τοῦ δοξαστικοῦ καὶ θὰ εἰσαγάγει σὲ αὐτὸ μελωδικὲς γραμμὲς τοῦ ἀργοῦ στιχηραρίου.

Ο Ἄθανάσιος Καραμάνης, θὰ καταγράψει τὸ Θ' ἔωθινὸ ἔχοντας ὑπ' ὄψιν τὴν ἐκδοχὴ τοῦ Ἰωάννου Πρωτοψάλτου, τὴν ὅποια ἄλλωστε δίδασκε στὶς Σχολὲς τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, θὰ καταγράψει ὅμως καὶ τὰ διάφορα ποικίλματα, ὅπως καὶ τὴν ἀπόλυτη κίνηση τῆς φωνῆς του. Καταγράφει ἐπίσης καὶ τὴν ίσοκρατηματικὴ πρακτική.

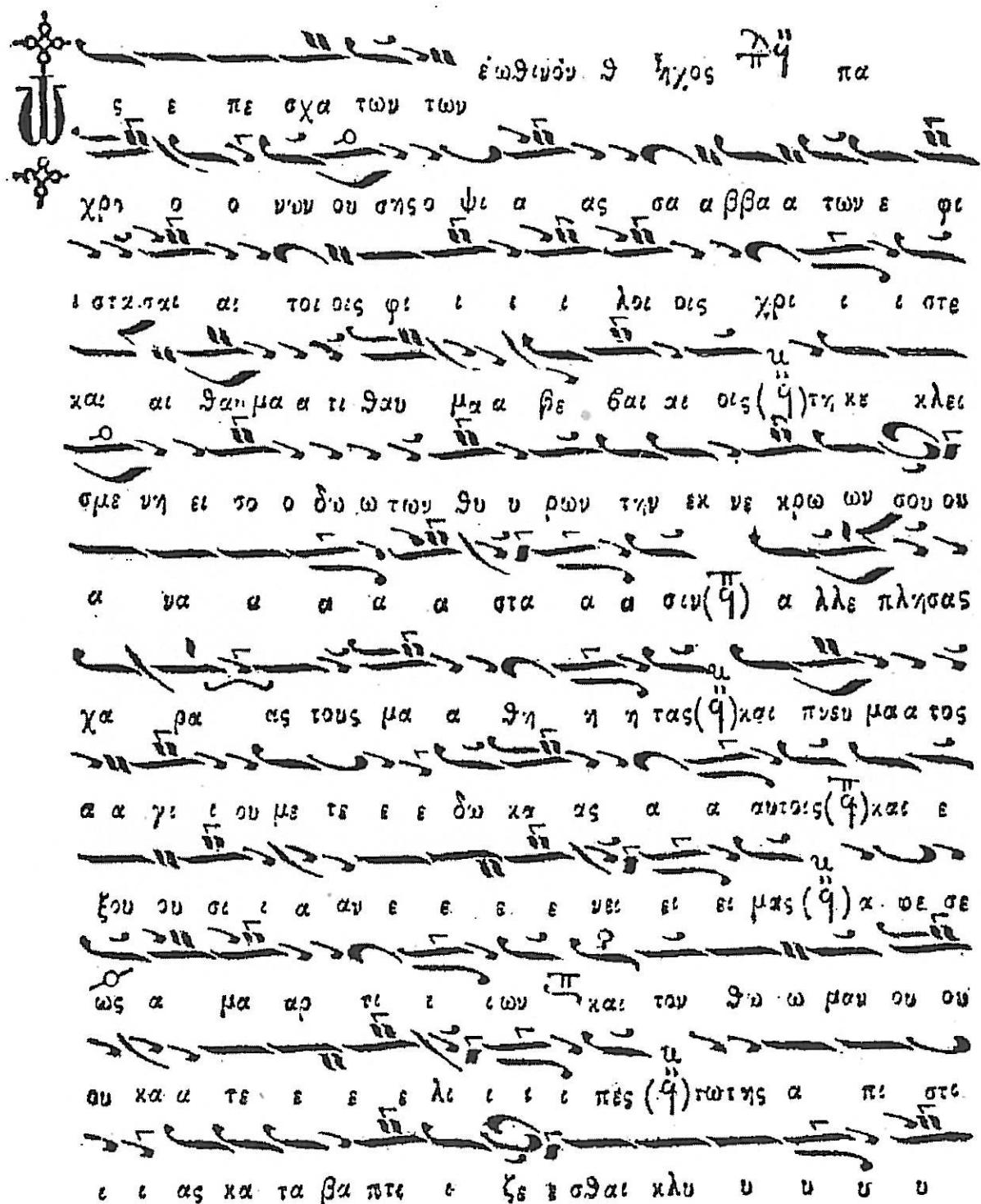
Τὰ διάφορα ποικίλματα στὴν ψαλτικὴ τέχνη ἦταν κοινὰ τόσο γιὰ τοὺς πατριαρχικοὺς ψάλτες, ὅσο καὶ τοὺς μιμητές τους, τοὺς Θεσσαλονικεῖς διδασκάλους. Πρόκειται γιὰ ἴδιαίτερα λεπτὲς κινήσεις τῆς φωνῆς, οἱ ὅποιες ὅμως δὲν πρέπει νὰ δημιουργοῦν "παράδοξο" ἄκουσμα.

"Οσο γιὰ τὴν καταγραφὴ τῆς κινήσεως τῆς φωνῆς τοῦ Καραμάνη, θὰ πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ τρόπος αὐτὸς καταγραφῆς τῆς μελωδίας ἦταν ὁ συνήθης γιὰ τοὺς ἀναφερομένους διδασκάλους, ἀποτελεῖ δὲ ἔνα ἴδιαίτερα μεγάλο καὶ δύσκολο θέμα τὸ ὅποιο χρήζει ἴδιαίτερης μελέτης.

Χφ. Ε 12957 Κοβενταρείου Βιβλιοθήκης. Αναστασιματάριον, φ. 197r-198v

Πέτρου Λαμπαδαρίου, Νέον Αναστασιματάριον,
᜔κδ. Πέτρου ᾿Εφεσίου, Βουκουρέστι 1820, σσ. 255-256.

θε ω ω ν(π)δι ο πα ρα σχευ και αι γη μηγω
ε ε αιν α α α λη γη θη(π)κας αι αι α α
φε ει ι ν πισε σμα α α των(π) ει σπλα αγ χυε ξυ
υ υ ρε ε ε ε ε ε ε (π)

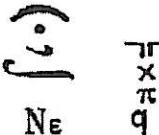
Ιωάννου Πρωτοψάλτου, Αναστασιματάριον,
ἔκδ. "Ζωῆς", Αθήναι 1972, σσ. 233-235.

"Εωθενόν Θ".

π
σ επ ε αχα α α τω ω ω ων τω ων χρο ο
ο νω ων ♡ εσης ο ψι α αξσα αβ βα α α των
ε φι ε εα α σαι τοις φι ε ε ε λαι οις Χρι
ε ε στε ♡ και αι θαυ μη α τι θη αυ μη α α α βε ε
ναι αι αις ♡ τη κε κλει ει σμε ε ε νη η ει σα δω ω
των θυ υ ρων δη τηγ εκ γε κρων σα σ α να α α
α α σα α α σιν ♡ α αλλ ε πλη ησας χα φα α
ας τσ σ θε μη α θη η η ταξ ♡ και Πνευ μη α τοις
α γι ε ε ε ε ε σ σμε τε ε ε δω κα
ας α α αυ τοις ♡ και ε ξη α σι α αν ε ε

ε ε ε γει ει ει μας φα φε εσε ως α μα αρ η
ι ι ων π και του θω μαγ σ σ κα α τε ε
ε λι ιι ιι πες φ τω ω τηης α πι ιι
ι ι ιι ιι ας και τα βα πι ζε εσθαι κλυ υ υ υ δω ω
π ω νι π δι 0 0 0 δ 90 0 0 0 0 0 0 φ
πα ρα σχθη και αι η η μι ιη γη γνωω ακ α
α α λη η η η θη φ και αι α φε εσι ιν πται σμα
α α α α α α α α τω ω ω ων φ
ε ευ σπλα αγ χνε Κυ υ υ υ υ ρι ι ι

Αθανασίου Καραμάνη, Νέα Μουσική Συλλογή, τόμ. α',
Θεσσαλονίκη 1983, στ' ἔκδ., σσ. 156-158.

Ἐωθινὸν Θ' Ἡχος λ ḥ πα Ne π
 Δοξα πατρι και γιω και α
 γιω πνευ μα τι π
 Ως επ ε σχα τω ων τω ων
 χρο γων π ου σης ο ψι ας Σαβ βα των
 ε φι στα σαι τοις φι λοις Χρι
 στε π και θα αυ μα τι θα αυ μα
 δε βαι οις π τη κε κλει σμε νη ει
 οο δω των θυ ρων την εκ γε κρω
 ων οου α γα στα σιγ π
 α αλλ ε πλη σας χα ρα ας του ους Μα θη

η τας ḥ και πνευμα τος α γι ου με τε δω
 ω και α αυ τοις ḥ και ε ξου σι
 α αγ ε ε γει μας ḥ α φε σε
 ω ως ḥ α μα αρ τι ων ι και
 τοι θω μα αγ ου και τε λι πες ḥ
 τω της α πι σι α ας ι και τα
 δα πιτι ζε σθι κλι δω νι
 δι ο πα ρα σχου και η μι ει γι
 γων αι ιε γων αι λη θη ιη
 η ιγ ḥ και α φε
 ε αι ιγ πιαι ομι
 τω ων ḥ ε ευ σπλα χνε Κι
 ιε Κι ρι ε ε ιι

(1) Καὶ πάλιν σας χραῖς τούς οὓς Μα
 αλλεὶς πλησίας χραῖς τούς οὓς Μα
 θηταῖς φέρεις

(2) Αὐτοὶ δέ τινες αὐτοὶ μάρτυρες τούς πάντας
 αφέοντες αὐτοὺς μάρτυρες τούς πάντας

(3) Τοῦτο γένος οὐ γένος, τοῦτο γένος οὐ γένος
 μὲν εἰ γένος σινείν τοῦτο γένος οὐ γένος
 αληθής θητός φέρεις

Πηγὲς καὶ Βοηθήματα

ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

The Greek New Testament, κριτική ἔκδοση, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 1993.

ΜΟΥΣΙΚΑ, ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑ

Άλεξάνδρου Μαρίας, "Απόπειρες ἀνάλυσης τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς", Μελονργία I (2008), σσ. 225-234.

Άντωνίου Σπυρίδωνος, Μορφολογία τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, Θεσσαλονίκη 2007, σσ. 252-261.

Βασιλειάδη Χριστοδούλου, Θεωρία τῆς Μουσικῆς, Λευκωσία ἀ. χρ. ἐ.

Hadjisolomos Solon., *The modal structure of the 11 eothina anastasima ascribed to the Emperor Leo (+912)*, Nicosia 1986.

Ιωάννου Πρωτοψάλτου, Αναστασιματάριον, Κωνσταντινούπολις 1863, καὶ ἔκδ. "Ζωῆς", Αθῆναι 1972.

Καραμάνη Άθανασίου, Νέα Μουσικὴ Συλλογή, τόμ. α', Θεσσαλονίκη 1983.

Κηλτζανίδου Παναγιώτου, Μεθοδικὴ διδασκαλία, Κωνσταντινούπολις 1881.

Κωνσταντίνου Γεωργίου, Θεωρία καὶ πράξη τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, Αθῆνα 2003.

Μαυροειδῆ Μάριου, Οἱ μουσικοὶ τρόποι στήν Ανατολικὴ Μεσόγειο, Αθῆνα 1999.

Πέτρου Λαμπαδαρίου, Νέον Αναστασιματάριον, ἔκδ. Πέτρου Ἐφεσίου, Βουκουρέστι 1820.

Χατζηθεοδώρου Γεωργίου, Μέθοδος διδασκαλίας τῆς βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, Νεάπολις Κρήτης 2004.

Χρυσάνθου ἐκ Μαδύτων, Θεωρητικόν Μέγα τῆς Μουσικῆς, Τεργέστη 1832.

Ψάχου Κωνσταντίνου, Η παρασημαντικὴ τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, Αθῆναι 1978

ΓΕΝΙΚΑ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

Άλεξανδρίδη Δημοσθένη, Άθανάσιος Καραμάνης, Θεσσαλονίκη 2002.

Έκδόσεων "Ἄρτος Ζωῆς", Λεξικὸ βιβλικῆς Θεολογίας, Αθῆνα 1980.

Θεοδώρου Εὐαγγέλου, Απαντήσεις σὲ ἐρωτήματα δογματικά, Αθῆνα 1995.

Καραϊσαρίδου Κωνσταντίνου, Αναβαθμοὶ λειτουργικῆς ζωῆς, Θεσσαλονίκη 2007.

Μαντζαρίδη Γεωργίου, Χριστιανικὴ ἡθική, Θεσσαλονίκη 1991.

Παπαγιάννη Κωνσταντίνου, Λειτουργικὴ-Τελετουργική, Θεσσαλονίκη 1998.

Οἰκονόμου Φιλίππου, Βυζαντινή ἐκκλησιαστική μουσική καὶ ψαλμωδία, Αἴγιο 1992.

Παπαδοπούλου Γεωργίου, Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς παρ' ἡμῖν ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, Αθῆναι 1890.

Στυλίου Εύθυμίου, Έκείνος, Αθῆναι 1984.

Τρεμπέλα Παναγιώτου, Έκλογὴ ἑλληνικῆς ὄρθοδόξου ὑμνογραφίας, Αθῆναι 1978.